

Šlechta bez monarchie

recenze knihy

Odchodem do exilu rakouského císaře a českého i uherského krále Karla I. nastala na podzim roku 1918 v nástupnických státech po Rakousku-Uhersku proměna společenského zřízení z monarchistického na republikánské. Aristokraté nadále žili jako občané a jejich sociální adaptace vůči změněným poměrům nebyla jednoduchá, přesto někteří z nich svoji loajalitu a schopnosti nabídli vládám vzniklého Československa a Rakouska. O postupném zániku „starého světa“ aristokracie již kniha byla napsána (Dita Jelínková – Homolová: Šlechta v proměnách – osudy aristokracie v Československu v letech 1918 - 1948, NLN s.r.o. v roce 2018). Avšak prvním kompendiem o životech šlechty bez monarchie, které se týká širšího územního rozsahu, je aktuálně vydaná publikace od těchto autorů: prof. PhDr. Václav Horčíčka – Mgr. Jan Zumr – PhDr. Michaela Žáková – prof. PhDr. Jan Županič.

Kniha Šlechta bez monarchie – staré elity posthabsburské střední Evropy 1918 – 1938 je informativně hodnotná a obsahuje reálie mikrosvěta příslušníků rodů Collaltů, Coudenhove-Kalergi, Czerninů, Hildprandtů, Lobkowiczů, Nostitzů, Schwarzenbergů, Thun-Hohensteinů, Windischgrätzů – žijících převážně v Československu, dále Franckensteinů, Salandrů, Stürgkhů, kteří spíše pobývali v Rakousku či Lambergů, rovnoměrně spjatých s oběma zeměmi. Třináct kapitol (dvě jsou obohaceny o textové exkurzy) - Václav Horčíčka (9), Jan Županič (2), Jan Zumr (1), Michaela Žáková (1) – tvoří kompaktní celek, doplněný dobovými fotografiemi konkrétních osob i jejich prostředí a pečlivě sestavenými tabulkami, dokládajícími důkladnou znalost archivních pramenů.

Publikace obsahuje mnoho údajů, včetně statistických. Autoři obsáhle popisují život a chování vybraných jedinců i jejich komplikované společenské styky vůči mocenským složkám vzniklých států a zároveň vše podrobují kritické analýze. Z některých příslušníků „starých“ elit tak snímají „slupku“ nepřátel všeho českého či republikánského, ale zároveň korigují v době po roce 1989 často opačně prosazovaný mýtus. Příkladem je Maxmilián Lobkowicz a jeho působení (i častá nepřítomnost v úřadě způsobená nejen rodinnými problémy) v diplomacii v kapitole o úřednické službě aristokracie v období předmnichovského Československa.

Mezi obzvlášť objevné náleží textové pasáže o aristokracii v armádách Rakouska – Uherska resp. obou nástupnických států – celkově je doložen postupný kvantitativní pokles příslušníků šlechty na velitelských a důstojnických postech již před rokem 1914, po rozpadu monarchie tudíž nemohl nastat opačný trend. Ohledně bratrů z rodu Coudenhove-Kalergi a jejich rozkolu jsou publikovány informace, které druhorozeného Richarda - zakladatele i propagátora Panevropské unie – vystavují do poněkud jiného světla. Totéž se týká i jeho rodičů - otce Heinricha a matky Micuko, popř. v jiných statích Ferdinanda Hildprandta a Bedřicha Schwarzenberga vůči jejich vztahu ke šlechtě a českému národu či Evžena Alfonse Czernina v souvislosti s jeho politickým postojem ve druhé polovině 30. let 20. století a v období politické krize v roce 1938.

Něžné pohlaví je zastoupeno ženami z rodů Collaltů a Nostitzů. Zejména Henriette Nostitzová roz. Chotková byla relativně nemajetná šlechtična, nucená spoléhat na pomoc příbuzných a přátel z její společenské vrstvy i příslušných institucí (po roce 1918 úředně zrušených).. V několika exkurzech je popsán příběh noblesní dámy, která po určitou dobu pečovala o osiřelé děti zemřelého následníka trůnu (jeho manželka Žofie roz. Chotková byla její sestra) a jako všichni, kdo prožili zlom v letech 1914 – 1918, dělila svůj život na období před Velkou válkou a poté. Tato kapitola je v knize **Šlechta bez monarchie – staré elity posthabsburské střední Evropy 1918 – 1938** publikována jako závěrečná. Má tomu tak být, neboť vyznívá obzvlášť lidsky, vždyť dějinné události jsou příběhem jednotlivců odlišného společenského postavení, ale totožných vlastností ...

Václav Horčíčka – Jan Zumr - Michaela Žáková – Jan Županič: Šlechta bez monarchie – staré elity posthabsburské střední Evropy 1918 – 1938, ISBN: 978-80-86781-48-8, 440 str., 1. vyd., Nakladatelství Pankrác – Praha, rok 2025.

Autor textu: Stanislav Vaněk